

การวิเคราะห์ลักษณะประชากรไทยในพุทธศาสนา

นางสาว มรกต สิงห์แพทย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2522

002338

i 16998285

"AN ANALYSIS OF DEMOCRATIC ELEMENTS IN BUDDHISM"

Miss Morakot Sinhabaedlya

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Philosophy

Graduate School

Chulalongkorn University

1979

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การวิเคราะห์ลักษณะประชากรปศุสัตว์ในพุทธศาสนา

โดย นางสาว มรกต สิงห์แพทย์

แผนกวิชา ปรัชญา

อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศทเวทย์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... *สุประคิษฐ์ บุญนาค* คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประคิษฐ์ บุญนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... *สุเนตร ณ รั้งนี้* ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเนตร ณ รั้งนี้)

..... *วิทย์ วิศทเวทย์* กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศทเวทย์)

..... *ปรีชา ช่างขวัญยืน* กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปรีชา ช่างขวัญยืน)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การวิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยในพุทธศาสนา

ชื่อ นางสาว มรกต สิงห์แพทย์

อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิกิตเวทย์

แผนกวิชา ปรัชญา

ปีการศึกษา 2521

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง "วิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยในพุทธศาสนา" นี้ เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเพราะคำว่า "ประชาธิปไตย" เป็นสิ่งที่กล่าวขวัญถึงกันมากขึ้นในปัจจุบัน เป็นมโนคติที่เป็นที่นิยมเรียกร่องกันโดยทั่วไป ประกอบกับคำกล่าวที่ว่า "ศาสนาเป็นเสมือนยาเสพติดของมวลชน" ศาสนามักได้รับการกล่าวหาว่าเป็นสิ่งที่ถ่วงความเจริญก้าวหน้าของอารยธรรมต่าง ๆ และไม่อาจเข้ากันได้กับระบบการเมืองสมัยใหม่ เมื่อมีการวิเคราะห์วิจารณ์กันมากขึ้นเกี่ยวกับปัญหาเหล่านี้ ผู้เขียนจึงเกิดความสนใจใคร่ร่วมการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาของศาสนาและการเมือง ประกอบกับประเทศไทยมีรูปแบบการเมืองเป็นประชาธิปไตย และมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติที่มีอิทธิพลต่อจิตใจชาวไทยมาช้านาน ผู้เขียนจึงคิดที่จะวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของศาสนาพุทธกับปรัชญาประชาธิปไตย

การวิเคราะห์ทำให้พบว่าพุทธศาสนาโดยแก่นแท้แล้วมีลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยอยู่มาก เช่น เริ่มพิจารณาจากประเด็นสมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ก็พบว่าพุทธศาสนาและปรัชญาประชาธิปไตยต่างวางรากฐานอยู่บนศรัทธาในความมีเหตุผลและสติปัญญาของมนุษย์ เชื่อว่ามนุษย์สามารถเลือกตัดสินใจกระทำในทางที่ถูกควรได้ หากมีความเข้าใจและได้รับคำชี้แนะอย่างถูกต้อง จึงต่างเป็นทัศนะที่แฝงนัยความสำคัญและความจำเป็นอย่างมากอยู่ที่การศึกษา อบรม หรือ การพัฒนาจิตใจตัวบุคคล

นั่นคือ ทาง เน้นและให้ความสำคัญแก่ปัจเจกบุคคล หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า "คุณภาพ" ของปัจเจกบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของปรัชญาประชาธิปไตยหรือต่อการเข้าถึงพุทธศาสนาอย่างแท้จริง นอกจากนี้ไม่ประเด็นที่เกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของปรัชญาประชาธิปไตย เช่น เกี่ยวกับการใช้เสียงข้างมากเป็นตัวตัดสินการกระทำ หมายถึงในการตกลงตัดสินแก้ปัญหาหรือเสนอปัญหาต่าง ๆ นั้น เมื่อไม่สามารถจะมีมติเอกฉันท์ เพราะเป็นการยากที่จะให้ทุกคนมีความเห็นพ้องกันหมด ในกรณีเช่นนี้จะพบได้ว่าปรัชญาประชาธิปไตยและพุทธศาสนาต่างให้ค่านึงถือเสียงข้างมากเป็นหลักตัดสินชี้ขาด หากทว่าของ เคารพในสิทธิและยอมรับฟังในความคิดเห็นของ เสียงข้างน้อยหรือจะเป็นในกรณีเกี่ยวกับการใช้หลักกฎหมายในการปกครองของปรัชญาประชาธิปไตย คือ การคำนึงถึงหลักการและเหตุผลมากกว่าตัวบุคคลนั้น ปรัชญาประชาธิปไตยถือรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายหลักสูงสุดของการปกครอง เราจะพบว่าพุทธศาสนาก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน นั่นคือ เป็นศาสนาที่เน้นหลักธรรมในการปกครอง ถือธรรมเป็นหลักสำคัญสุดของศาสนา ตลอดจนที่มาของหลักกฎหมายและหลักธรรมของปรัชญาประชาธิปไตยและพุทธศาสนานั้น เราจะพบจากการวิเคราะห์ว่า มีที่มาจากสิ่งเดียวกัน คือ จากตัวปัจเจกบุคคล

อนึ่ง ในประเด็นที่เกี่ยวกับ สิทธิ เสรีภาพ เสมอภาค ซึ่งเป็นเมโนคติที่เป็นที่นิยมแพร่หลายเมื่อกล่าวถึงทัศนะปรัชญาประชาธิปไตยนั้น เราจะพบว่า เป็นหลักการเกี่ยวกับที่พุทธศาสนายึดถือ นั่นคือ ทั้งปรัชญาประชาธิปไตยและพุทธศาสนาต่างให้สิทธิและเสรีภาพแก่บุคคลอย่างเต็มที่ ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการที่จะเลือกพัฒนาทำตัวของตัวเองให้ดีขึ้น หรือ เผลวลงตลอดจนมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการคิด พูด และกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามความพอใจของตน ทว่าสิทธิ เสรีภาพเหล่านี้คงไม่ไปกำเก็นกาวภายในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น นั่นคือ มีอาจมีได้โดยไร้ขอบเขตจำกัด ในทางปรัชญาประชาธิปไตยและพุทธศาสนาทุกคนแม้จะมีเสรีภาพในทางกันต่าง ๆ อย่างเต็มที่ หากทว่าคงต้อง เป็นเสรีภาพในขอบข่ายแห่งกฎหมาย หรือ ในขอบข่ายของธรรมะ ความถูกต้องดีงาม การคิด วิเคราะห์ วิจารณะอะไรควรเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขหรือความถูกต้องยิ่งขึ้น มิใช่เป็นไปเพื่อทำลาย จึงอาจกล่าวกลับได้อีกนัยหนึ่งว่า พุทธศาสนาและปรัชญาประชาธิปไตยต่าง เน้นในสิทธิ เสรีภาพ ซึ่ง

ต้องควบคู่ไปกับ "ความรับผิดชอบ" คือ รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสิ่งที่ตนกระทำ และต่อสังคม

ในประเด็นที่เกี่ยวกับความเสมอภาค ประชาธิปไตยไทยได้ชื่อว่าเป็นทัศนะ
 ที่ให้ความเสมอภาค ทางโอกาส แก่ทุกคนด้อย่างเท่าเทียมกันในการที่จะเลือกพัฒนา
 สมรรถภาพที่คิดในตัวเองให้ปรากฏออกมามากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และลักษณะการเช่นนี้เรา
 จะพบได้ความมีอยู่ในพุทธศาสนาทั้งสิ้น นั่นคือ พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ให้ความเสมอภาคต่อบุคคล
 โดยถือว่า "สัตว์โลกทั้งมวลต่างเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ภัยด้วยกัน
 เท่ากัน" ซึ่งนับเป็นความเสมอภาคอย่างแท้จริงที่แผ่ลอบคลุมไปถึงสัตว์โลกต่าง ๆ ทั้งหมด
 ไม่เฉพาะแต่เพียงมนุษย์เท่านั้น

ที่สรุปจากการเปรียบเทียบ วิเคราะห์ ในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ โดยเริ่มจาก
 สมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์ ตลอดจนมาถึงองค์ประกอบปัจจัยของความเป็นประชาธิปไตย
 ประชาธิปไตยในลักษณะการต่าง ๆ เราก็ได้พบถึงความเหมือนกัน และต่างกันหลาย ๆ
 ประการของประชาธิปไตยและพุทธศาสนา ทว่าความแตกต่างนั้นมีใช่เป็นไปในลักษณะ
 ขัดแย้ง หากแต่เป็นความต่างในลักษณะที่อาจเสริมเพิ่มเติมทำให้ดียิ่งขึ้นต่อกันและกัน ผู้เขียน
 จึงใคร่จะยืนยันสรุปไว้ ณ ที่นี้ว่า ผลการวิจัยในงานนี้ทำให้พบถึงลักษณะของความเป็น
 ประชาธิปไตยที่มีอยู่ในพุทธศาสนา

Thesis Title An Analysis of Democratic Elements in
 Buddhism

Name Miss Morakot Sinhabaedyā

Thesis Advisor Professor Wit Witsathawet

Department Philosophy

Academic Year 1978

ABSTRACT

The reasons why the writer chose the subject "An Analysis of the Democratic **Elements in** Buddhism" are firstly, because the need for Democracy is a widely felt one these days and secondly, because there is an insistent clamour for it from the general public of this country.

Moreover, some hold the view that Religion is the opium of the mass, while others have the feeling that Religion stands in the way of the economic development of the country and that it is incompatible with modern systems of government. The writer's interest in the subject has led to her wanting to share her own views on Religion and Politics. As Thailand, basically, has a democratic form of government and Buddhism is the country's national religion, the writer has been moved to analyse the relationship between Buddhism and Democracy.

On the basis of her analysis, the writer has come to the conclusion that Buddhism, both in theory and practice, is totally democratic. Buddhism and Democracy, it can readily be seen, are founded upon belief in reason. Man believes that he has the capacity to arrive at right decisions, provided he has a proper grasp and understanding of his problems. Both Buddhism and Democracy stress the need for education and the development of the human mind. The success or failure of Democracy, depends to a great degree, upon the quality of the individual; so does the acceptance and practice of the Buddhist faith.

Democracy believes in majority decision, since it would be impracticable to govern on the basis of individual opinions that could vary from person to person. So too, in Buddhism. Although, it respects minority opinion, it is the consensus of the majority that prevails.

Government under a democratic system, applies the laws of cause and effect in so far as they would affect the majority, rather than the individual. The Constitution under a democratic form of government is regarded as the ultimate law of a nation, beyond which there is no appeal. Similarly, Buddhism regards the fundamental teachings of the Buddha as the immutable law that governs the practice of its faith. It can, therefore, be concluded that the laws of government under democracy and the laws governing the teaching of Buddhism, have a common origin - a belief in the individuality of man, mellowed by a desire to do the greatest good to the greatest number.

Democracy believes in Liberty, Equality and Fraternity. So does Buddhism. Both Democracy and Buddhism offer absolute freedom of thought, speech and action to the individual, while at the same time stressing the responsibility of the individual to himself, as well as, society. Democracy offers equality of opportunity to every citizen. This basic characteristic of equality can be found in Buddhism. Common to all creatures, both great and small, human and animal, is that they are born and that they die, and suffering, sickness and the infirmities of old age, are characteristic of life on earth.

By analysis and comparison we see, not only similarities, but also differences between Democracy and Buddhism. The differences, however, are not incongruities or contradictions; rather, they are supplementary to each other.

In conclusion, the writer would like to stress that the result of her researches, clearly and vividly demonstrates the democratic character of Buddhism.

กติกกรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้รับทุนอุดหนุนการทำวิจัยจากสภาการศึกษาแห่งชาติ ผู้เขียนรู้สึก
ซาบซึ้งและขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

อย่างไรก็ตามวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะสำเร็จ เป็นรูปเล่มขึ้นมาได้ หากไม่ได้รับคำแนะนำ
ช่วยเหลือจากอาจารย์ผู้มีพระคุณหลายท่านแห่งแผนกปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย ซึ่งผู้เขียนใคร่ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้คือ

ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศุทเวทย์ หัวหน้าแผนกวิชาปรัชญา ซึ่งเป็นอาจารย์ท่านแรก
ที่ให้ความรู้ทางปรัชญาแก่ผู้เขียน และเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งได้กรุณาช่วยเหลือให้คำแนะนำวิธีการ
เขียน ตลอดจนตรวจทานแก้ไขวิทยานิพนธ์เล่มนี้อย่างใกล้ชิด

อาจารย์สุรพิ ปญญาภาพ ซึ่งได้กรุณาอย่างมากในการให้คำแนะนำชี้แจงแก่ผู้เขียน
ทางคานพหุศาสตร์

อนึ่ง ผู้เขียนใคร่ขอ-กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ รังษี เป็น
อย่างมากไว้ ณ ที่นี้ ที่ได้กรุณาแนะนำการค้นคว้า การลงเชิงอรรถพระไตรปิฎก และให้ความ
แก่ผู้เขียนทางคานพหุศาสตร์ อาจารย์ปรีดาธรรม พิริยะธำรง ผู้ซึ่งกรุณาแนะนำและให้ความ
ทางการเมือง ตลอดจนแง่คิดในปัญหาบางประการ รวมทั้งอาจารย์วิจิตร เกศวิสิษฐ ซึ่งเป็น
กรุณาให้ความช่วยเหลือคานพหุพระไตรปิฎกและได้กำลังใจแก่ผู้เขียนตลอดมา และท้ายที่สุด
วิทยานิพนธ์เล่มนี้คงจะสำเร็จสมบูรณ์ไม่ได้ หากมิได้รับคำแนะนำประการและความกรุณาให้
พระไตรปิฎกในทุกเวลา และโอกาส เพื่อเป็นเอกสารประกอบการวิจัยจากผู้ช่วยศาสตราจารย์
ปรีชา ช่างขวัญ ซึ่งผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

นอกจากนี้ ผู้เขียนใคร่ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านในแผนกปรัชญาที่กรุณา
ให้ความรู้ คำแนะนำ และเป็นกำลังใจอย่างมากตลอดมาต่อผู้เขียน ตลอดจนบรรดาครูพี่เลี้ยง
ทั้งหลายด้วย

หากความดีหรือประโยชน์ใด ๆ จะพบบ้างจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้เขียนขอมอบ
ให้กับบิดา มารดา ซึ่งเป็นผู้ที่ทำให้ผู้เขียนได้เป็นตัวตนมาจนทุกวันนี้ และขอมอบแด่ผู้ให้
กับภาควิชาปรัชญาที่ให้ความรู้ที่จะทำวิจัยนี้ และให้ความคิดที่จะครอง "ตัวตน" ของผู้เขียน
ให้อยู่รอดได้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
กิตติกรรมประกาศ	ญ
บทที่	
1. บทนำ	1
2. ธรรมชาติของมนุษย์	8
2.1 สมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ตามทัศนะของนัก ปรัชญาประชาธิปไตยและพุทธศาสนา	8
2.2 การปกครองที่เน้นปัจเจกบุคคล	16
3. ความหมายและความสำคัญของเสียงข้างมาก	26
3.1 เสียงข้างมากเป็นตัวตัดสินการกระทำ	26
3.2 ที่มาของกฎหมายและหลักกฎหมายในการปกครอง	35
3.3 สิทธิในการเปลี่ยนแปลง	41
4. เสมอากาศ สิทธิ และเสรีภาพ	46
4.1 เสมอากาศในทัศนะปรัชญาประชาธิปไตยและพุทธศาสนา	46
4.2 สิทธิและเสรีภาพในปรัชญาประชาธิปไตยและพุทธศาสนา	54
4.3 เสรีภาพนัยพื้นฐาน	64
4.4 สมมติฐานของเสรีภาพในปรัชญาประชาธิปไตย	66
4.5 ความจำกัดของเสรีภาพ	71
5. บทสรุปและขอเสนอแนะ	80
บรรณานุกรม	98
ประวัติการศึกษา	102

สารบัญคำย่อ

คำย่อในสารบัญนี้เป็นคำย่อที่ใช้ในการอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง
กรมการศาสนา พุทธศักราช 2514 คำย่อต่าง ๆ ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ มีดังนี้

<u>คำย่อ</u>	<u>ย่อมาจาก</u>
วิ. มหา.	พระวินัยปิฎก มหาวรรค
สุท. ขุ. ชันธ.	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชันธวารวรรค
สุท. ขุ. ขา.	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขาคก
สุท. ขุ. ธ.	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท
สุท. ขุ. สคาถ.	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สคาถวรรค
สุท. ขุ. อุ.	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน
สุท. ขุ. เถร.	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา
สุท. ที. ปา.	พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค
สุท. ที. มหา.	พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค
สุท. ที. สී.	พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สීลขันธวรรค
สุท. ม. ม.	พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมป็งคาสะก
สุท. ม. มู.	พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มุลป็งคาสะก
สุท. ม. อุปริ.	พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริป็งคาสะก
สุท. ส. ชันธ.	พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ชันธวารวรรค
สุท. ส. นิทาน.	พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค
สุท. ส. สคาถ.	พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
สุท. อัง. ทิก.	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทิกนิบาต
สุท. อัง. ปัญจก.	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต

เครื่องหมายเล่ม, ข้อ และหน้า

เลขตัวแรกหมายถึงเล่ม ตัวที่สองหมายถึงข้อ ตัวที่สามหมายถึงหน้า เช่น สุท. ขุ. อุ.

10/97/102 หมายความว่า พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน เล่ม 10 ข้อ 97 หน้า 102.